

STILAAAN MEER VERSCHEIDENHEID

Monitor
representatie van
transgender
personen in 2019

IN DEZE MONITOR

1. Introductie	3
2. Methode	3
3. Resultaten	
3.1 Frequentie	5
3.2 Persoonskenmerken	6
3.3 Woorden & begrippen	9
3.4 Verhaallijnen	13
3.5 Beeldende media	19
4. Conclusies	21

1. INTRODUCTIE

Media-aandacht biedt mogelijkheden voor de emancipatie van transgender mensen in Nederland, maar kan het ook tegenwerken. Toenemende zichtbaarheid kan namelijk leiden tot meer begrip van zaken die eerder als vreemd of bedreigend werden gezien. Tegelijkertijd betekent meer aandacht en zichtbaarheid ook dat bepaalde stereotyperingen versterkt kunnen worden die negatief kunnen doorwerken. Méér representatie betekent niet automatisch betere sociale acceptatie. In 2018 bleek dat Nederlandse media vooral schreven over witte transgender vrouwen, en hun leven als een groot succesverhaal verbeelden met de transitie als belangrijke ommekeer. Hoe werd er vorig jaar door de Nederlandse media bericht over transgender personen? Wie waren in beeld? Welke taal werd gebruikt? In dit rapport lees je over de representatie van transgender personen in de Nederlandse media in 2019.

HOE SCHREVEN MEDIA
OVER TRANSGENDER
PERSONEN ANNO 2018?

2. METHODE

Om de representatie van transgender personen en aanliggende onderwerpen in de Nederlandse media van 2019 te onderzoeken is een kwantitatieve en kwalitatieve inhoudsanalyse uitgevoerd van artikelen die transgender personen en onderwerpen betroffen. Welke personen waren er in beeld en hoe werden deze beschreven?

De selectie van geschreven media verliep via het softwareprogramma Meltwater dat toegang heeft tot grote dagbladen (Volkskrant, NRC, Telegraaf, etc.), regionale kranten (De Stentor, Noord-Hollands Dagblad, etc.), week- en maandbladen (De Groene Amsterdammer, Viva, etc.), online nieuwssites (Joop.nl, Vice, the Post Online, etc.) en kleine websites die af en toe een nieuwsbericht plaatsen (Ditjes en Datjes). Met behulp van dit programma is aan de hand van de volgende zoektermen gezocht; genderincongruent*, transgender*, transseks*, transman*, trans man*, transvrouw*, trans vrouw*, genderdysf*, gender dysf*, trans perso*, transperso*, crossdress*, non-binair, tranny, ladyboy*, shemale*, manwif, transfobi*.

Er is voortgebouwd op de onderzoeksmethode van de monitor 2018 en de factsheet van Atria (1), maar enkele termen en jokertekens zijn toegevoegd, waardoor er enige voorzichtigheid geboden is met het vergelijken van de inzichten.

Uit deze selectie kwamen 4679 artikelen naar voren. Deze artikelen zijn gecodeerd op gebruikte terminologie om over transgender personen en onderwerpen te schrijven en op thema. Pas op een later moment werd de tag “travestie” in het onderzoek toegevoegd. De 264 artikelen die hieronder vallen zijn hierdoor minder uitvoerig geanalyseerd.

Minder dan de helft van deze artikelen (2211) was geschikt voor een nadere inhoudsanalyse en zijn vervolgens ook gecodeerd op personen de eigenschappen van de transgender persoon die beschreven werden en het verhaal wat verteld werd. De 264 artikelen die met de tag travestie zijn gevonden, zijn apart geanalyseerd. Los hiervan is het bekende tv programma “Hij is een Zij” seizoen 2019 geanalyseerd op persoonseigenschappen, verhaallijnen, thema’s en gebruikte terminologie.

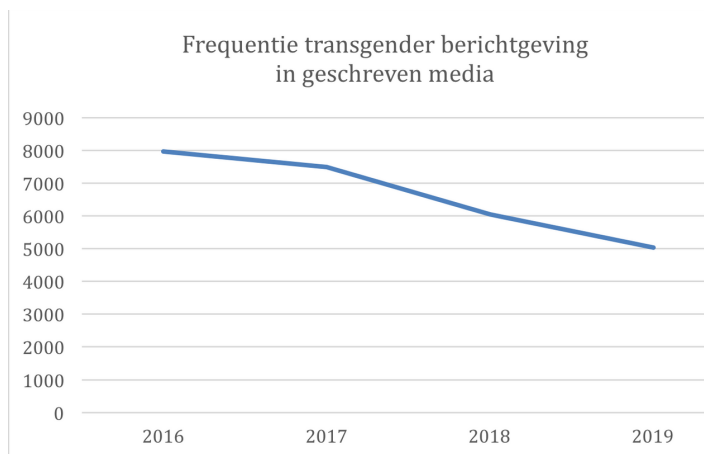
1) Atria (2017), *Transgender en beeldvorming in Nederland 1991-2016*, Factsheet 23 februari 2017.

3. RESULTATEN

3.1 Frequentie

Hoe vaak wordt er eigenlijk over transgender personen en aanliggende thema's geschreven? Vanaf 1991 tot 2016 was er een flinke stijging te zien in de berichtgeving over transgender personen. Elk jaar schreef media maar over transgender personen en aanliggende onderwerpen. Sinds 2017 is er sprake van een stagnatie en zelfs een kleine daling in de berichtgeving. Ondanks dat de zoektermen zelf in 2019 iets zijn uitgebreid zet de daling van berichtgeving over transgender personen en onderwerp zich door. Daarmee wijkt de representatie van transgender personen (minder dan 0,1% van alle artikelen geschreven in 2019) af van de werkelijke verhoudingen. Volgens het Sociaal Cultureel Planbureau is minimaal 0,6/0,7% van de Nederlandse bevolking transgender. 4% van de Nederlandse bevolking is ambivalent over hun genderidentiteit.

"DE DALING VAN DE MEDIA-
AANDACHT VOOR TRANSGENDER
PERSONEN EN ONDERWERPEN ZET
ZICH IN 2019 DOOR"

FREQUENTIE

Top 3 aandacht transgender onderwerpen per nieuwsbron

1. AD (6%)*
2. De Stentor (3%)
3. Gelderlander (3%)

**De berichtgeving van het AD is inclusief het regionale nieuws van de dochterkranten.*

FREQUENTIE

Transgender onderwerpen in de 9 grootste Nederlandse dagbladen

1. AD*
2. Trouw
3. Volkskrant
4. NRC Handelsblad
5. Telegraaf
6. Nederlands Dagblad
7. Reformatorisch Dagblad
8. Metro
9. Financieel Dagblad

TYPE BERICHTGEVING

- 53% nieuws
- 15% achtergrond
- 11% aankondiging
- 11% opinie
- 8% portret
- 3% overig

3.2 Persoonskenmerken

Meer dan de helft van de artikelen waarin het woord transgender (of synoniem) werd gevonden is in 2019 slechts gebruikt als uitleg voor de afkorting LHBT(I). Een groot deel van de gevonden artikelen gaan dus niet specifiek over transgender onderwerpen of personen. In 2018 was dit voor 4 van de 10 artikelen het geval. Dit verschil zou kunnen liggen aan de grote media-aandacht voor de Nashville-Verklaring. In deze artikelen werd voornamelijk gesproken over homoseksualiteit en werd de term transgender vaak alleen uitgelegd als onderdeel van de afkorting LHBT of LHBTI. Alle artikelen waarin transgender (of aanverwante begrippen) slechts in een opsomming voorkomt zijn niet meegenomen in de verdere analyse van de eigenschappen van de gerepresenteerde transgender persoon en de gebruikte verhaallijn.

Welke transgender personen werden zichtbaar in geschreven media in 2019? In 2019 krijgt de bevolking via de Nederlandse geschreven media vooral het beeld dat trans personen vrouw zijn, wit en tussen de 17 en 34 jaar. In vergelijking met 2018 verschuift de media-aandacht iets naar non binaire personen en transgender mannen.

Genderidentiteit

Net als voorgaande jaren woren in 2019 er vooral geschreven over transgender vrouwen. 6 op de 10 transgender personen in de geschreven media is vrouw. Dat wijkt af van de mediarepresentatie van de algemene bevolking; daar gaat meestal meer aandacht uit naar mannen (Atria 2015, 5 & GMMP 2015, 18). Toch lijkt de representatie iets te schuiven in vergelijking met 2018 toen nog 75% van de artikelen ging over transgender vrouwen. In 2019 hebben media relatief meer geschreven dan eerdere jaren over transmannen (27%) en non binaire personen (9%).

Huidskleur

De huidskleur van een persoon wordt niet altijd expliciet benoemd. Wanneer dit wel het geval was, waren in 75% van de artikelen witte trans personen gerepresenteerd en in 25% trans personen van kleur. Meer dan een derde van de artikelen over trans personen gingen over trans personen in de showbizz, waarvan de meeste draaiden om het eerste trans model van Victoria Secret: Valentina Sampaio. Trans personen van kleur buiten de showbizz werden ongeveer in de helft van de gevallen als slachtoffer geportretteerd en in een kwart van de gevallen als succesvol. Voor witte trans personen buiten de showbizz lagen de percentages omgekeerd: 45% werd als succesvol gerepresenteerd en 26% als slachtoffer. Het verschil in de wijze van representatie van witte trans personen en trans personen van kleur is ook in 2019 nog duidelijk zichtbaar.

**"WITTE TRANSGENDER PERSONEN BUITEN DE
SHOWBIZZ WORDEN ALS SUCCESVOL
NEERGEZET,
TRANSGENDER PERSONEN VAN KLEUR BUITEN
DE SHOWBIZZ ALS SLACHTOFFER."**

X in het paspoort

In 2018 kreeg Leonne Zeegers als eerste Nederlander een X in haar paspoort. Zeegers is een intersekse persoon die zich identificeert als vrouw. Voor de uitspraak van de rechter speelde er een juridische strijd van tien jaar.

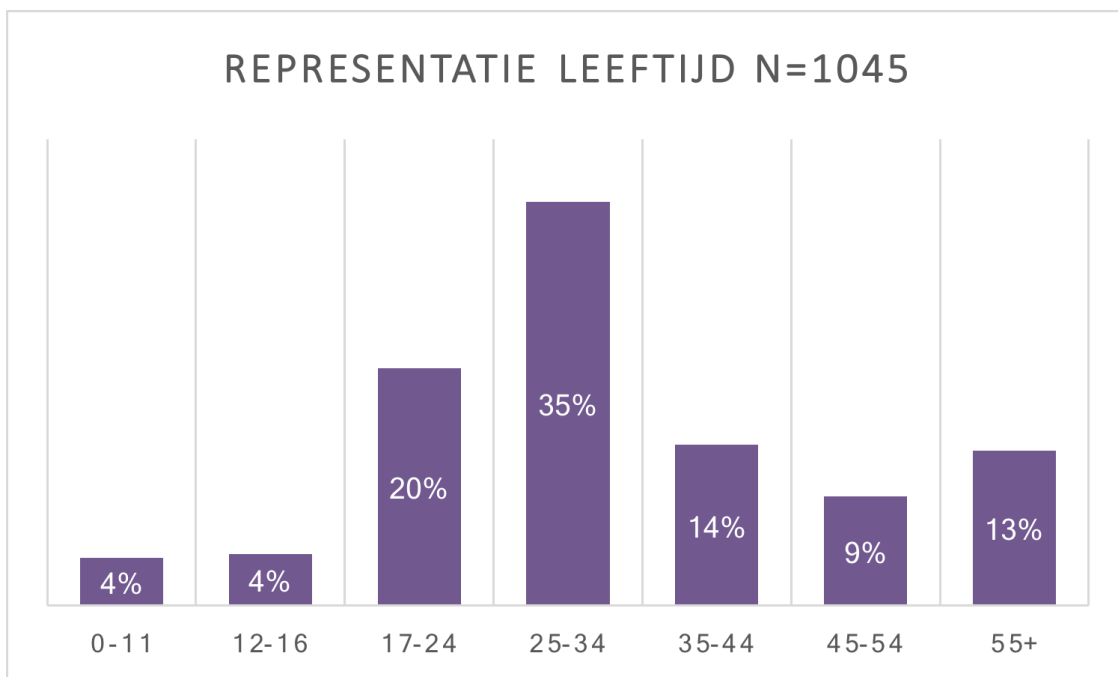
In oktober 2019 volgde Nanoah Struik als tweede persoon die deze genderneutrale aanduiding in het paspoort kreeg. Struik is een trans persoon van kleur en identificeert zich als non-binair: hen voelt zich noch man noch vrouw en wil ook liever niet zo aangeduid wilt worden.

Sinds 1993 kan de geslachtsregistratie van pasgeboren kinderen met ambivalente geslachtskenmerken worden uitgesteld. Na uiterlijk drie maanden kan in een definitieve akte worden vermeld of een kind mannelijk of vrouwelijk is. Als dat nog steeds niet kan worden bepaald, kan een kind een X-registratie krijgen. Op latere leeftijd is het aanpassen van de M of V lastig. Er is nog niet wettelijk vastgesteld dat een X in het paspoort mogelijk is. Op dit moment moet iedereen die geen M of V wil dat individueel via de rechtbank afdwingen.

De berichtgeving omtrent het krijgen van een X in de paspoort van Nanoah Struik was beperkt maar voornamelijk neutraal en positief van sentiment. De artikelen waren voornamelijk geïnteresseerd in het verhaal van Nanoah en wat hen voelt en heeft meegemaakt en werd genuanceerd beschreven.

Leeftijd

Meer dan de helft van de media-aandacht voor transgender personen waarvan de leeftijd benoemd werd, ging uit naar transgender personen van 17-34 jaar. Daarmee wijkt de leeftijds representatie van transgender personen nauwelijks af van wat gebruikelijk is in media in het algemeen. De aandacht die er vorig jaar was voor oudere transgender personen werd vooral door Bo Spillebeecks coming out veroorzaakt. In de leeftijdscategorie 17-24 jaar komen over het algemeen zeer diverse persoonlijke ervaringsverhalen terug van minder bekende trans personen en was er aandacht voor bekendere transpersonen als Ruben van het programma Hij is en zij en nieuwtjes over model Loiza Lamers. In de leeftijdscategorie 25-34 zijn er veel showbiznieuwttjes van Louisa en Rowan te zien over hun huwelijk en gezin. In de 55+ categorie gingen de artikelen veelal over filosoof Maxim Februari, Caitlyn Jenner en predikante Jolanda Molenaar.

Top 10

van de meest genoemde transgender personen in geschreven media

1. Loiza Lamers
2. Sam Bettens
3. Louisa en Rowan
4. Valentina Sampaio
5. Maxim Februari
6. Sam Smith
7. Caitlyn Jenner
8. Jessie Maya
9. Laverne Cox
10. Kelly van der Veer

3.3 Woorden & begrippen

Welke woorden en begrippen worden gebruikt door journalisten om transgender personen en aanliggende onderwerpen aan de lezer uit te leggen?

Transseksuelen, transgenders en trans personen?

Het woord 'transseksueel' en 'transseksualiteit' zijn verouderde medische termen om de diagnose te beschrijven dat iemand operaties nodig heeft om volgens diens genderidentiteit te leven. Transgender personen zijn verdeeld over het gebruik van de term. Critici gebruiken de term liever niet omdat deze door artsen is bedacht en het woord seksualiteit verwarring wekt. In 2019 spraken 6% van de artikelen over transseksuelen, transseksueel of transeksualiteit. Dat is een lichte stijging in vergelijking met vorig jaar. Uit de artikelen blijkt dat de term vaak gebruikt wordt zonder besef van de implicaties die het draagt. Transseksualiteit wordt vaak zelfstandig neergezet zonder dubbel na te denken over de juistheid van de term. Media gebruiken in driekwart van de gevonden artikelen transgender of transgenders als zelfstandig naamwoord. Twee keer zo vaak als vorig jaar, namelijk in 8% van de gevonden artikelen kwam het woord trans(gender) als bijvoeglijk naamwoord bij een persoon voor, meestal aanelkaar geschreven. In 2% van de artikelen werd er geschreven over trans(gender) mannen, trans(gender) vrouwen en trans(gender) personen als losse woorden.

Transitie, geslachtsbevestigende of geslachtsveranderende operatie of ombouwen?

Hoe wordt het veranderen van de genderrol beschreven? Het merendeel van de media gebruikt het woord 'transitie' (78%) en specificeert meestal niet nader of dit een sociale en/of een fysieke transitie betreft. In 24% kozen journalisten voor een 'geslachtsveranderende operatie of behandeling of geslachtsverandering'. In 3% van de artikelen werden beide termen gebezigd. 'Geslachtsbevestigende operatie of behandeling' is niet in gebruik. Het woord 'ombouwen', dat in het dagelijks taalgebruik gebezigd wordt en als beledigend wordt ervaren door transgender personen, verdwijnt steeds meer: 1% van de geschreven artikelen gebruikte deze term, en nog minder gebruikte de term kritiekloos.

Cisgender

Cisgender betekent dat iemands genderidentiteit overeenkomt met het geslacht dat die persoon bij de geboorte heeft gekregen. Slechts 2% van de media die schrijven over transgender of een synoniem, gebruiken de term cisgender. Dat is een zeer lichte stijging ten opzichte van vorige jaar. In 12 artikelen wordt de term ook los van het begrip transgender of een synoniem gebruikt. Het mediaplatform *OneWorld* springt ook dit jaar eruit wat betreft het gebruik van de term. Van de landelijke dagbladen gebruikt NRC de term het meest frequent. De Telegraaf gebruikt de term in het geheel niet.

Crossdresser of travestie

Een persoon die uiting geeft aan diens genderidentiteit door zich deels of volledig te kleden als persoon van 'het andere geslacht', of dit nu soms of zeer regelmatig het geval is. Meestal betreft dit personen die van geboorte als man werd gezien en zich kleden en uiten als vrouw. In hoeverre zij zich ook als vrouw of als non binair identificeren, verschilt per persoon. Een ouderwets woord voor het fenomeen van crossdressing is travestie. De term crossdresser kwam losstaand in ongeveer 200 artikelen naar voren en hadden een positief sentiment. De term travestie kwam in 264 artikelen naar voren en wordt grondig en vaak positief besproken als kunstvorm en persoonlijke uiting.

Genderneutraal, genderinclusief en genderdivers

1500 keer gebruikten de geschreven media het begrip genderneutraal, genderneutrale of genderneutraliteit; dat is iets minder dan vorig jaar. De gevonden artikelen werden maar beperkt gerelateerd aan transgender personen en/of intersekse personen (minder dan 2%). Een groot deel van de artikelen ging niet over transgendergerelateerde zaken maar over opvoeding en kleding. Ook werd het woord genderneutraal gebruikt om een groep mensen weg te zetten die te politiek correct zouden zijn. Synoniemen voor genderneutraal, zoals genderinclusief en genderinclusiviteit, komen net als in 2018 in 2019 nauwelijks voor, slechts 9 keer. De woorden genderdivers en genderdiversiteit komen 375 keer voor en worden 1 op de 5 keer gerelateerd aan transgender onderwerpen.

Genderdysforie

Een klinische term voor 'het gevoel van onbehagen dat iemand met het eigen geslacht heeft'. De term is eind 20e eeuw in gebruik geraakt onder psychiaters en psychologen die transgender cliënten diagnosticeren en behandelen. Begin 2019 heeft de World Health Organisation (WHO) zowel deze klinische term, al het label 'transseksualisme' uit de ziekte-diagnoses verwijderd en vervangen met de modernere term 'genderincongruentie-gevoelens'. Deze term komt ook nauwelijks meer in media terug. Minder dan 2% van de artikelen die transgender (of synoniem) bespreken refereren aan genderdysforie.

Transgenderideologie en transgenderisme

De termen transgenderisme, transgender ideologie of genderideologie worden vrijwel exclusief gehanteerd door tegenstanders van de emancipatie van transgender personen. Transgenderisme werd in de jaren 80 gebruikt om non-binaire gender identiteiten aan te duiden, maar wordt vandaag de dag gehanteerd door critici van transgenderrechten om transgender te zijn te reduceren tot een politieke ideologie of maatschappelijk fenomeen. In 2018 waren de artikelen die schrijven over (trans)genderideologie of transgenderisme op een hand te tellen. In 2019 was er een duidelijke stijging: in 1 op de tien van de artikelen waarin het begrip transgender of synoniem voorkwam, werd er gesproken over transgenderisme of (trans)genderideologie. Deze hernieuwde opkomst van de term transgenderisme en de verspreiding van de term (trans)genderideologie is geheel toe te wijzen aan de media-aandacht voor de Nashvilleverklaring die de termen vaak kritiekloos overnamen.

Nashville-Verklaring

Begin januari 2019 werd de Nederlands vertaalde Nashville-Verklaring gepubliceerd, Net deze verklaring spraken gelovigen uit orthodox en conservatief protestantse of evangelicale kringen zich in 14 artikelen uit over christelijk geloof en (homo)seksualiteit, genderneutraliteit en transgender personen. In artikel 1 wordt gesteld dat God het huwelijk heeft bedoeld als een levenslange verbondsrelatie tussen één man en één vrouw, waarbinnen seksualiteit een plaats heeft en waaruit kinderen kunnen voortkomen. In een aantal artikelen gaat de Nashville verklaring in op transgender personen. Zo wordt in artikel 10 gesteld dat het zondig is om homoseksuele onreinheid of transgenderisme goed te keuren en in artikel 13 wordt gesteld dat de genade van God in Christus zondaren in staat stelt om tegen een transgender-zelfverstaan te strijden.

In artikel 11 wordt er opgeroepen om personen alleen met diens geboortegeslacht aan te spreken. De media heeft veel aandacht geschonken aan de Nashville-verklaring, zeker nadat SGP-leider Van de Staaij een van de ondertekenaars bleek en stonden vaak negatief tegenover de verklaring. Veel media schreven over gemeenten en kerken die afstand van de verklaring namen en uit protest regenboogvlaggen aan hun gebouw hingen. In de helft van de artikelen waar het over Nashville ging, ging het ook over emancipatorische initiatieven om LHBTI acceptatie te bevorderen.

ver het algemeen zagen media de verklaring als een die alleen draaide om de houding van de gelovige ondertekenaars tegenover homoseksualiteit. De Nashville verklaring werd beschreven als een 'homohaatverklaring' of een 'antihomomanifest'. De passages in de Nashville-verklaring waarin wordt opgeroepen tot misgenderen en het bestrijden van het eigen transgender zelfverstaan, waren in de media weinig terug te lezen.

Vaak kwam het begrip transgender terug als uitleg van de term LHBT of werd de verklaring kort uitgelegd als een christelijke standpuntbepaling ten opzichte van homoseksualiteit en transgenderisme. De term transgenderisme werd door media van de verklaring overgenomen, soms wel in quotes maar vaak zonder verdere uitleg en duiding, al reduceert de term het transgender-zijn tot een conditie.

Intersekse persoon

Het woord 'intersekse' hoort niet bij de paraplu term 'transgender', maar is ook meegenomen in de analyse. Het kwam 473 keer voor, beduidend minder dan het woord 'transgender' en de stijging van vorig jaar stagneerde wat. (in 2018 639 in 2017 576 keer, en in 2016 199 keer)

Taalkundige handeling

Deadnaming

Deadnaming is de handeling van het refereren naar, of benoemen van, een transgender persoon bij hun 'oude' naam (oftewel de deadname). De vorige naam kan bij iemand die transgender is pijn doen. Omdat het een naam is die ook voor een 'coming out' al niet klopte bij hoe diegene zich toen voelde. In minder dan 1% van de artikelen kwam deadnaming voor.

Taalkundige handeling

Misgenderen

Misgenderen is de handeling van het refereren aan een transgender persoon met voornaamwoorden die niet passen bij de genderidentiteit van de persoon in kwestie. Zo kan misgenderen inhouden dat een transgender vrouw 'hij' of 'man' genoemd wordt, of dat een non-binair persoon met iets anders dan hun gewenste voornaamwoorden (bijvoorbeeld 'hen'/'hun') benoemd wordt. Ook dat kwam in media in 2019 minder dan 1% voor.

Beledigende woorden

Tranny, ladyboy en shemale In de geschreven media zijn een aantal woorden in omloop die door de transgender gemeenschap als beledigend worden beschouwd. 'Tranny' is een afkorting van transgender dat gebruikt wordt om transgender personen te dehumaniseren. 'Ladyboy' en 'shemale' komen voor in artikelen over seks(werk) of porno en soms als het over transgender personen in thailand gaat als een verkeerd synoniem. Het gebruik neemt af in 2019. Slechts 0,6% van de artikelen bevat een van de beledigende woorden.

3.4. Verhaallijnen

Welke invalshoeken en verhaallijnen gebruiken journalisten als ze over transgender personen schrijven? In 2019 vielen dertien verhaallijnen te onderscheiden in de 2211 artikelen die geschikt waren voor deze vorm van inhoudsanalyse. Nog steeds werden transgender personen vaak als of een slachtoffer of als een succes gepresenteerd. Wel schrijven steeds meer media genuanceerder over transgender personen dan voorheen: hun leven werd in 2019 na hun coming out minder vaak als een rooskleurig succesverhaal gepresenteerd, maar steeds vaker realistischer als een leven vol ups-and-downs.

Het transgender slachtoffer

"De schrik zit er goed in bij het Heerlense transgenderkoppel Kristiana Moretti en Arianne Brink, dat deze zomer uit de Auroraflat verhuisde vanwege pesterijen en dreigingen." (1Limburg, 16 oktober)

Binnen het verhaal slachtoffer worden trans personen slachtoffer van uitsluiting, discriminatie, pesten, geweld en soms zelfs moord. In het onderzoek van 2019 kwam deze verhaallijn in bijna 40% voor en is daarmee het meest dominante verhaal dat media over transgender personen vertellen. In de meeste gevallen ging het hier om discriminatie, zoals pesten, uitsluiting, uitgescholden worden of niet toegelaten worden in een ruimte of instituut. Wanneer het over geweld ging, ging het vooral over geweld in de openbare ruimte. Dat transgender personen ook relatief veel te maken krijgen met huiselijk geweld, krijgt nauwelijks aandacht in de media. "

De succesvolle transgender persoon

"De 11-jarige Emma Duine, werd geboren als [deadname], maar van binnen voelde ze dat er iets niet klopte. Zo bedeesd als ze als kleuterjongen door het leven ging, zo krachtig voelt ze zich als ontluikende pubermeid." (Brabants Dagblad, 23 november)

In deze verhaallijn worden trans personen na hun coming-out gerepresenteerd die nu na hun transitie volledig zichzelf kunnen zijn, daarbij ondersteund door een begripvolle omgeving. In de geschreven media was in 2018 de 'succesvolle transgender' het meest populaire narratief; meer dan 4 op de 10 artikelen gebruikte deze verhaallijn. In 2019 was dat slechts in een kwart van de artikelen het geval (26%). Die daling is te verklaren met de stijging van het percentage artikelen waarin er een gelaagd beeld wordt geschetst van het leven van een transgender persoon en minder alleen de uitersten.

Het gelaagde verhaal

“Nu de transitie van vrouw naar man definitief is ingezet, kan ik eindelijk ademen. Ik ben er nog lang niet. Dit kan jaren duren, maar de belangrijkste horde is genomen: ik heb mezelf geaccepteerd.” (Het Kontakt, 13 oktober)

Het gelaagde verhaal is er een waarin de levens van transgender personen op realistische wijze worden afgebeeld als dynamische gehelen vol overwinningen, tegenslagen, net zoals doorgaans gebeurt bij berichtgeving over cis personen. Berichtgeving die deze verhaallijn vertellen, vertellen over transgender personen als zijnde gelukkig op sommige momenten, en minder gelukkig op andere, zonder dat één van deze het verhaal domineert. Op deze manier worden zowel verhaallijnen van idealisering van ‘succesvolle’ transgender personen, als het toeschrijven van een slachtofferrol aan transgender personen als geheel vermeden. Gelaagde representatie van transgender personen kan ook laten zien dat er na de transitie nog een heel leven vol goede en slechte momenten is. Deze verhaallijn was in 2018 bijna geheel afwezig maar nam in 2019 sterk toe (17%).

Trans als grap

“Mensen als Johan Derksen en René van der Gijp, die met grote regelmaat grappig bedoelde opmerkingen over lhbt's lanceren in hun goed bekeken Veronica Inside, zorgen ervoor dat de homo-emancipatie terrein heeft verloren, claimt Klaasen.” (Panorama, 12 september)

Binnen deze verhaallijn wordt er een grap gemaakt over trans personen, of wordt de humor over trans personen besproken. In 2018 was de uitzending van Voetbal Inside over Bo van Spilbeeck aanleiding voor veel media-aandacht. In 2019 daalde het gebruik van deze verhaallijn. 7% van de artikelen maakte hier in 2019 nog gebruik van tegenover 17% in 2018.

De transgender persoon in functie

Hoewel hij pas vorig jaar afstudeerde aan de Fotovakschool, maakt Marvel Harris uit Zutphen nu al kans op de meest prestigieuze fotografeprijs van Nederland.” (Omroep Gelderland, 23 januari)

Bij dit script ligt de nadruk niet op het transgender-zijn van de beschreven persoon in kwestie, maar op de bepaalde functie die dit persoon draagt of beoefend. Deze personen kwamen in de media, omdat ze een bepaalde baan hebben waardoor ze deskundige zijn op een gebied. Dit script kwam 11% voor in de artikelen wat een behoorlijke stijging is ten opzichte van 2018 toen minder dan 1% van de media schreef over transgender personen vanwege hun functie. Dat had vooral te maken met de media-aandacht voor het nieuw uitgebrachte boek van filosoof Maxim Februari.

Politisering en sentiment

“Een spannende strijd dus voor Solange. De blondine hoopt met haar deelname te vechten voor de rechten van transgender vrouwen en de wereld te laten zien welke stappen Nederland op het gebied van transgenderrechten nog moet zetten.” (RTL Nieuws 8 december)

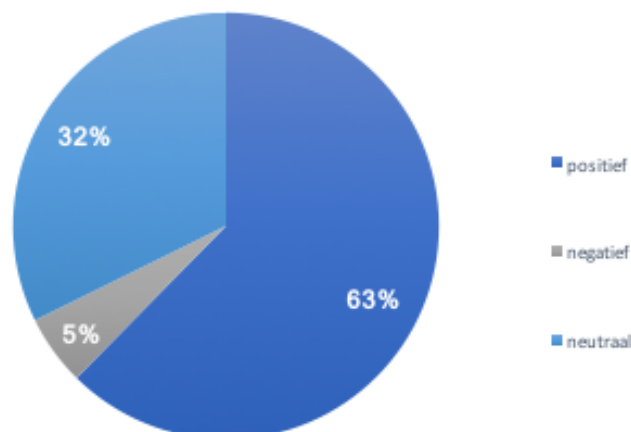
“Dat het niet erkennen/erin meegaan van iemands zelfgekozen genderidentiteit zulke consequenties heeft, is ronduit absurd! Want stel je toch eens voor dat het tere zieltje niet zonder enige tegenspraak kan zijn wie die wil?” (De Dagelijkse Standaard, 20 december)

In 2019 zijn bijna 40% van de artikelen politiserend. Dat wil zeggen dat bestaande of gevoelde misstanden omtrent transgender onderwerpen aangehaald en gebruikt voor een politiek betoog en het bestaan van transgender personen blijkbaar nog steeds veel politiek-geladen discussies oproept. Deze betogen kunnen zowel onderwijzend als opiniërend over transgender personen en onderwerpen bedoeld zijn en zo is het sentiment tegenover transgender personen in deze artikelen verdeeld.

De scripts die vaak politiserend werken zijn trans als aanval op de natuurlijke orde, trans als pion en trans als voorhoede.

In het algemeen wordt er positief over transgender personen geschreven. Slechts 5% van de artikelen is uitgesproken negatief.

Sentiment berichten

Trans als aanval op de natuurlijke orde

In deze verhaallijn worden transgender personen neergezet als gevaar voor een reeds bestaande, gerechtvaardigde orde. Dit kan meerdere vormen aannemen. Oftewel, het openlijk bestaan van transgender personen wordt gesteld als een aanval op een 'natuurlijke', 'wetenschappelijke', of 'culturele' orde (dit komt vaak neer op een betoog voor de binaire verhouding van man en vrouw), oftewel als aanval op de bijbelse (of andere geloofs-) orde. In alle gevallen wordt als uitgangspunt al aangenomen dat de genoemde orde gerechtvaardigd en 'goed' is. In 2019 zagen we een toename van de frequentie (13.03%) van deze verhaallijn. Dit is voornamelijk te wijten aan de publicatie van de Amerikaanse Nashville-verklaring in januari 2019, en de ondertekening ervan door sommige Nederlandse geloofsbedienenden en politici als Kees van der Staaij van de SGP. In deze verklaring werd getracht een gelovig blok te vormen tegen de uitvoering van homoseksualiteit en 'transgenderisme' (zie de term 'genderideologie' in dit rapport). "In het document neemt de congregatie een aantal controversiële stellingen in. Zo wordt gesteld dat het een 'poging is om de natuur te vernietigen' als mensen zich identificeren als een andere sekse dan ze biologisch gezien zijn. De verlangens van transmensen om een transitie te doorlopen worden gezien als 'tijdelijk' en onjuist." (BN De Stem, 11 juni)

Trans als pion

"De humor is uit Nederland verdwenen. Zeg je op het podium het woord 'transgender', dan is een bepaalde groep beledigd." (Trouw, 2 november 2019)

Bij de verhaallijn van de pion worden transgender personen en onderwerpen 'gekaapt' om een ander verhaal te vertellen. Zo werden transgender personen ingezet voor het nationalisme, om zo de vermeende vergevorderde tolerantie voor- en emancipatie van transgender mensen in Nederland te laten zien. Doel hierbij is om het verschil te benadrukken tussen Nederland en de 'ander' (Oost-Europa, moslimlanden en etnische minderheden in eigen land). Deze verhaallijn kwam in 2018 in minder dan 0.5% van artikelen terug. In 2019 werd deze verhaallijn vier keer zo vaak gevonden (2%). Deze stijging lijkt vooral te wijten te zijn aan de toegenomen aandacht van extreemrechtse digitale media voor transgender onderwerpen, zoals *De Dagelijkse Standaard*. Hiernaast werden transgender verhalen en onderwerpen in ruim 2% van de artikelen ook wel 'gekaapt' als middel voor een uiterst persoonlijk, separaat narratief. Transgender onderwerpen worden in dergelijke verhaallijnen enkel als argumentatief werktuig gehanteerd om een ander punt te maken, vaak als een middel om een bepaald politiek correct gedrag aan te kaarten.

Trans als pionier

"Creveling was in 2015 de eerste vrouwelijke e-sporter die meedeed aan de League Of Legends Championship Series. Ze was ook de eerste transgender die meedeed aan dit toernooi. Ze maakte deel uit van het Amerikaanse team de Renegades." (RTL-nieuws, 30 december).

Binnen het verhaal pionier worden transgender personen voorgesteld als voorhoede figuren die de weg wijzen naar een samenleving die inclusief en divers is. Deze verhaallijn kwam in 2019 wel tien keer zo vaak voor, bijna in 10% van de artikelen werden transgender personen gepresenteerd als pionier. Dat had met name te maken met de aandacht voor de transgender modellen, zoals Loiza Lamers en Valentina Sampaio, maar er kwamen ook andere rolmodellen naar voren zoals Nederlandse transgender gemeenteraadsleden en internationale sporters.

Trans als minderheid

"Enfin, 'menstruerende mensen' dus. Geen grap. Maar toch heb ik er heel hard om gelachen. Want De Fockert heeft het niet voor niets over 'mensen'. Ze doelt naast 'vrouwen' op 'transmannen'." (The Post Online, 8 November)

Hiermee wordt berichtgeving bedoeld waarin transgender personen expliciet als minderheid worden bestempeld. Dit is een verhaallijn die vrijwel alleen in reactionaire opinie-stukken terug te vinden is. Transgender personen en hun problemen worden in deze verhaallijn weggezet als oninteressant voor debat en niet behoevend van aandacht omdat het enkel een minuscule demografie van personen zou behelzen. Transgender personen zouden volgens artikelen met deze verhaallijnen toch bijna nooit voorkomen. Deze verhaallijn is in 4% van de artikelen terug te vinden.

Trans als spektakel

"Het enige wat ik me daarvan herinner is dat ik de volgende ochtend wakker werd en er iets in mijn rug prikte. Ik dacht dat het Bens ochtendlul was, maar het was Ben niet. Het was een dame", vertelt de Mol-telg." (Shownieuws, 7 Augustus)

Onder deze verhaallijn vallen artikelen die transgender personen of onderwerpen behandelen als zijnde showbizz-materiaal. Dergelijke artikelen hebben een groot 'moet je nou eens kijken'-gehalte en hanteren dikwijls representatie van transgender personen en transgender onderwerpen om meer clicks of leescijfers te genereren. Een voorbeeld hiervan is het publiceren van oude kinderfoto's of oude namen van personen die al jaren terug in transitie waren gegaan. Deze verhaallijn kwam in 15% terug. "De twee gingen na het draaien voor het tv-programma Waar is de Mol?" nog even op stap.

Het overwegende positieve of neutrale sentiment van de Nederlandse media jegens transgender personen is ook te zien in het beperkte gebruik van het beschrijven van transgender personen als een spijtoptant, fraudeur en randfiguur.

De Nederlandse media schetsten in 2018 transgender personen al haast nooit als een spijtoptant, fraudeur of als randfiguur. In 2019 werd dit nog minder.

Trans als fraudeur

Het verhaal van de fraudeur is het verhaal van de transgender persoon die de boel voor de gek houdt: ze zijn 'eigenlijk' man of vrouw. Artikelen die suggereren dat er een element van fraude zit over het 'eigenlijke' geslacht van een persoon vallen hieronder. Voorbeelden van deze tag zijn transgender sporters die 'ontmaskerd' worden, of het spreken over transgender personen in openbare toiletten alsof ze 'gevaarlijke bijbedoelingen' hebben. In 2019 kwam dit dit verhaal net als in 2018 beperkt voor: slechts in 8 artikelen over transgender sporters en over de Amerikaanse klokkenluider Chelsea Manning.

Trans als randfiguur

„De vrouw is namelijk aangehouden voor het stelen van privacygevoelige gegevens van ruim honderd miljoen Amerikanen en Canadezen door de bank Capital One te hacken” (De Telegraaf, 31 juli)

Ook schrijven Nederlandse media weinig over transgender personen als personen uit de onderwereld of als personen die in de criminaliteit zitten. Een verhaal die voorkwam was de arrestatie van Paige Thompson die Amerikaanse en Canadese bankgegevens hackte. Dit script kwam net als in 2018 ook in 2019 in de artikelen nauwelijks voor (0.6%).

Trans persoon met spijt

In 2018 schreven media aan het einde van het jaar iets meer over zogenaamde spijtoptanten, personen die spijt hadden van hun medische transitie. Aanleiding was toen de uitzending van Zembra een cisgender persoon die in gendertransitie was gegaan. In 2019 schreven media nauwelijks meer over spijtoptanten (4 artikelen).

3.5 Beeldende media: Hij is een Zij 2019

De beeldvorming over transgender mensen vindt uiteraard niet alleen plaats in de geschreven media, maar voor een belangrijk deel ook op televisie. Meer dan geschreven media biedt beeldende media de kans om te zien hoe er over de verhaallijn onderhandeld wordt tussen de programmamaker en degene die erin gerepresenteerd wordt. In dit hoofdstuk bespreken we het seizoen 2019 van de Nederlandse documentaire serie “Hij is een Zij”, waar transgender personen gevolgd worden. De keuze is op deze VPRO-serie gevallen omdat door de bekendheid en populariteit van het programma veel invloed heeft op de wijze waarop transgender personen verschijnen in de Nederlandse huiskamer.

De reeks volgt in 2019 het leven van 4 Nederlandse trans mannen en 3 trans vrouwen; Ivo, Ruben, Kess, Jody, Ivan, Luna en Elise. Ze zijn allemaal wit en tussen de 11 en 29 jaar, dus relatief jong. In de keuze van de transgender personen die gevolgd wordt valt ook een duidelijke voorkeur van de mediamakers te lezen. De keuze van jonge en witte binaire trans personen zijn identiteiten die vaker voorkomen als trans mensen in de media gerepresenteerd worden.

In “Hij is een Zij” seizoen 2019 verscheen de transgender persoon in drie dominante verhaallijnen: vooral als een succesverhaal met een grote focus op de medische transitie en de positieve gevolgen voor hen leven als of een slachtoffer of een succes. Dit seizoen was er echter ook aandacht voor een realistischer gelaagder verhaal over transgender levens

De succesvolle transgender persoon

In de representatie van de zeven transgender personen in Hij is een Zij, seizoen 2019, verschijnt vooral de succeskant van hun coming out en transitie. Het programma laat zien hoe de transgender personen steeds blijer worden en steeds dichterbij zichzelf komen hoe verder ze in transitie gaan. Een voorbeeld hiervan is toen Ivan in de klas vertelde over zijn transitie. Dit nieuws wordt heel positief ontvangen door de rest van de klas. Na het vertellen in de klas vertelt Ivan aan zijn vriendin Luna dat hij erg blij is dat hij het nieuws uiteindelijk verteld heeft en dat het zo goed ontvangen is door de rest. Deze representatie is erg positief maar versimpelt en romantiseert de realiteit die vaak complexer en meerstemmig is dan in de media wordt weergegeven.

Het slachtoffer

Het tweede verhaal dat in “Hij is een Zij” naar voren komt en veel aandacht krijgt is het verhaal van transgender personen als slachtoffer van uitsluiting, discriminatie, pesten, geweld en soms zelfs moord.

Dit verhaal komt meerdere keren voor bij het programma “Hij is een Zij” seizoen 2019.

Een voorbeeld hiervan is in een aflevering waar Elise vertelt hoe moeilijk ze het heeft en hoe eenzaam ze zich voelt, omdat mensen die voorheen in haar leven waren, haar niet accepteren.

Het gelaagde verhaal

Het gelaagde verhaal is een verhaal waarin het leven van een trans persoon wordt getoond als een leven vol overwinningen, tegenslagen en gebeurtenissen net als in het leven van een cisgender persoon. Er zijn dus momenten waarop de trans persoon gelukkig is en waarin het persoon minder gelukkig is. Het laat zien dat er ook na de transitie nog een heel leven vol zowel goede als slechte momenten is. In “Hij is een Zij 2019” het verhaal van Ruben hier een duidelijk voorbeeld van. Hij is tijdelijk gestopt met zijn (medische) transitie, omdat hij en zijn vriend graag een kindje zouden willen. Ruben draagt het kind en moet daardoor tijdelijk geen hormonen nemen. Het tijdelijk stoppen van zijn transitie vindt hij ingewikkeld, naast de blijde verwachting van het krijgen van een kindje en hervatten van de transitie. In deze situatie wordt duidelijk dat de ervaring van Ruben niet alleen lijden is, maar ook niet alleen blijdschap.

Trans als spektakel

“Hij is een Zij 2019” ontkomt in bepaalde fragmenten niet aan een voyeuristisch perspectief waarin transgender personen zichzelf bloot dienen te geven. Dat betreft vooral de fragmenten waar er vragen worden gesteld aan de gevolgde transgender personen. De intentie van de vragen is vaak positief, maar de gestelde vragen zijn erg intiem en persoonlijk. Opvallend is ook dat, anders dan in de geschreven media, er in Hij is een Zij 2019 een grote focus is op de medische kant van de transitie. Consequent worden er vragen gesteld over de medische transitie, en worden beelden getoond vanuit het ziekenhuis of ziet de kijker het toenemen van hormonen door één van de gevolgde personen.

“Hij is en Zij” is een programma dat ervoor zorgt dat er meer representatie is van trans personen en ervoor zorgt dat er meer begrip is en minder onwetendheid is over de levens van trans personen. Tegelijkertijd is de representatie van trans personen binair en weinig divers. Daarnaast kunnen de gebruikte verhaallijnen een onjuist beeld schetsen van het leven van transgender personen en geven de intieme vragen en focus op medische transitie het programma een voyeuristisch gehalte.

CONCLUSIES

Alhoewel de media aandacht voor trans personen en aanliggende onderwerpen in de laatste jaren is toegenomen, is het percentage aanwezige trans personen in de media lager dan het percentage aanwezige trans personen in de samenleving. In 2018 was er reeds sprake van daling in geschreven media-aandacht voor transgender personen en aanliggende onderwerpen ten opzichte van de afgelopen twee jaar, en in 2019 is deze daling voortgezet.

De media schreven over het algemeen positief of neutraal over transgender personen. Wel was er vaak (in 40%) sprake van politisering van transgender personen en thema's in de artikelen: transgender personen werden in 2019 veel vaker als pion neergezet of als aanval op de natuurlijke orde, of juist als voorhoede en pionier. Een belangrijke aanleiding voor deze politisering was ook de Nashville verklaring en de media-aandacht ervoor.

De representatie van trans personen in de Nederlandse media was in 2019 net als in 2018 nog steeds voornamelijk trans vrouw, wit en relatief jong. De representatie van transgender personen en diens eigenschappen scheppen hiermee nog steeds een eenzijdig beeld.

Media schreven in 2019 ook net als in de jaren ervoor meestal in uitersten over transgender personen: namelijk als succesvol na de coming out of als slachtoffer. Daarmee werd de realiteit vaak wat versimpeld weergegeven. Toch werd in 2019 steeds vaker een reëler beeld over transgender personen en hun levens weergegeven in de media; iets wat in 2018 maar nauwelijks gebeurde. Steeds vaker beschreven media trans levens als een leven met ups-and-downs.

De representatie van de beeldende media week nauwelijks af van de geschreven media. Ook hier waren de transgender personen vooral wit en jong. Anders dan bij de geschreven media lag in het programma Hij is Zij seizoen 2019 de focus erg op de (medische) transitie en moesten trans personen zich erg blootgeven door het beantwoorden van intieme vragen. Ook in dit seizoen werden trans personen vaak als succesverhaal of als slachtoffer gepresenteerd, maar zagen we ook voorbeelden van de reële verbeelding van transgender levens opkomen.

**Stilaan meer verscheidenheid
Monitor representatie transgender personen 2019**

**Onderzoek en tekst: Valesca van Vliet, Freya Terpstra en
Emma Kroon**

**Redactie: Elise van Alphen & Nora Uitterlinden
De monitor is mede mogelijk gemaakt met financiering
van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap.**

**© Transgender Netwerk Nederland (TNN), Amsterdam,
2020**

**Trans in beeld biedt tips, informatie en uitwisselingsmogelijkheden
voor mediamakers en trans personen.**